

POSUDEK RIGORÓZNÍ PRÁCE

Rigorózní práce Mgr. Zory Kožíškové „Multikulturní výchova v teorii a praxi mateřské školy“, Univerzita Karlova – Pedagogická fakulta, Praha 2006, 130 stran textu, summary, literatura a přílohy.

1. Aktuálnost tématu a analýza posuzované práce

Rigorózní práce se zabývá problémem multikulturní výchovy na samém počátku edukačního systému, který bývá poněkud opomíjen, i když v zemích s většími zkušenostmi se začleněním dětí přicházejících z odlišných kulturních společenství. Právě předškolní instituce se ukazují jako významně přínosné pro nalézání vhodných přístupů, které v sobě zahrnují jak seznamování s kulturou majority, tak se obohacují kulturními odlišnostmi dětí jiných národností. V podmínkách našeho předškolního školství jsme zatím v mnoha směrech na rozpačitých počátcích. Předkládaná rigorózní práce se tedy zaměřuje a komplexně pojednává o problematice, která aktuálně potřebuje teoreticko empirická šetření přímo v terénu předškolních zařízení, na které se často ve větších projektech zaměřených na tuto oblast nedostává pozornosti (např. výzkumy a proškolení učitelů všech stupňů škol od ZŠ až po VŠ kromě škol mateřských.).

Podle časových údajů uvedených v rigorózní práci (RP) se autorka problematice soustředěně věnuje po čtyři roky, vychází z teoretických východisek v současné době uváděných pro obecnou rovinu multikulturalismu, analyzuje ji a hledá adekvátní aplikaci pro předškolní pojetí, které ověřuje v podmínkách mateřských škol a navrhuje řešení pro současný stav.

Teoretická část obsahově logicky směřuje k cílům uvedeným již v úvodu předkládané práce. Autorka se ve dvou nejrozsáhlejších kapitolách věnuje zakotvení základních nosných témat a těmi jsou kultura v souvislosti s výchovou, vzděláním, psychologií a pedagogikou. Tuto zásadní teoretickou kapitolu završuje historickým náhledem na dítě s vyslovením některých současných trendů provázejících výchovu dítěte v našich kulturních podmínkách. V závěru této kapitoly vyslovuje autorka určité nové problémy a přiklání se k jejich označení „jako taktéž tíživé“ ve vztahu k těm nepříznivým v kontextu historickém. Zde by se nabízela otázka, zda existuje souvislost mezi současnými vlivy na dítě a úspěšnou multikulturní výchovou.

Porozumění kulturním souvislostem je pro výchovně vzdělávací práci v multikulturní společnosti pro učitele nezbytné a autorka se soustředěně snaží o rozkrytí této rozsáhlé problematiky, aniž ztrácí deklarované zacílení na výchovu předškolního dítěte. I pro toto zaměření výchovy je podstatné vyjasnit si některé formulační nepřesnosti, které se objevují v pedagogickém prostředí a těmi je např. záměna pojmů multikulturní a interkulturní výchova. V textu je vysvětlení těchto dvou odlišných přístupů věnována náležitá pozornost.

V kapitole věnované socializaci je obsah opět uspořádán od obecného vymezení socializace osobnosti přes význam předškolního dětství až k interkulturním rozdílům v možnostech vrůstání dítěte do „své“ společnosti. Stejně logicky je uspořádána třetí kapitola věnující se přispění komunikace do socializačního procesu dítěte, kde nejsou opomenuty ani odlišnosti v chápání neverbálních významů, tak důležitých pro jinojazyčné děti v českém prostředí.

Čtvrtá kapitola se již zaměřuje na možnosti mateřské školy na základě současné filozofie její výchovy, která se v osobnostním pojetí snaží umožnit přirozené přijímání odlišností, které však velmi úzce souvisí s kvalitní osobností učitele. Zde by se opět nabízelo shrnutí teoretických východisek a vyslovení nejdůležitějších podmínek pro přirozeně úspěšné začlenění dětí z kulturně a jazykově odlišného prostředí.

Empirická část má na svém počátku vysloveny cíle pro akční výzkumné šetření a s nimi v logické provázanosti i hypotézy. Hned na počátku je dokladováno, že počet jinojazyčných dětí v jedné městské části je v posledních letech stabilní, a také ukazuje na široké spektrum národností, které po úpravách finančního podílu na placení mateřských škol může postihnout děti z rodin pocházejících ze zemí mimo EU.

Metody pedagogického výzkumu jsou zvoleny adekvátně ve vztahu k řešené problematice a je třeba výrazně ocenit dotazník pro rodiče v angličtině, ale i pozorování jinojazyčných dětí (po 3 a 8 měsících v MŠ). Denní soužití je strukturováno do čtyř kategorií a je sledována jejich sociální povaha. Tuto část vnímám jako náročnou a zároveň konkrétně vypovídající o tom, co činí dětem potíže, dále o jejich posunu a zprostředkovaně o tom, kde může učitelka více pomoci či uvědomit si největší potíže dítěte.

Zajímavé a aplikovatelné použití obrázkového slovníku je konkrétní dotažení teorie, empirie a pedagogického výzkumu do praxe. Všechny uvedené výsledky šetření jsou

přehledně graficky zpracovány, objektivně popsány a interpretovány na podkladě velmi dobrých autorčiných teoretických znalostí.

Závěrečná část RP se vrací k dalšímu rozkrývání teoretických východisek na podkladě zjištěných empirických skutečností a je opět dotazena do aplikovatelné roviny a tou je funkce a možnosti projektu s interkulturní tematikou, jakožto komplexního způsobu plánování pedagogické práce.

Příloha obsahuje náležitý vhled do výzkumné práce a přináší vyplněné dotazníky od učitelek a rodičů, ukázky pozorovacích archů, popis chování vybraných jinojazyčných dětí v časovém rozmezí 3 a 8 měsíců jejich pobytu v MŠ a ukázkou zpracování obrázkového slovníku.

2. Pozitivní rysy práce

Text je ucelenou studií přinášející dobře zpracovanou teoretickou oblast jak v první části práce, tak v závěrečných kapitolách. Přínosné je objasňování některých zatím do pedagogické praxe ne zcela správně začleňovaných termínů i zpracování problematiky multikulturního pojetí od obecných a i zde neustálených kategorií až po rozkrývání potřeb a sociálních pozic dětí jiné národnosti. Samostatně bych chtěla ocenit velmi konkrétní a originální řešení pro dorozumívání a orientaci dětí s jiným než českým mateřským jazykem prostřednictvím obrázkového slovníku. Pozitivně hodnotím také teoretický podklad projektové metody plánování práce aplikovaný na možnosti předškolního zařízení.

3. Otázky a náměty k diskuzi

Jaké konsekvence může mít současné pojetí výchovy dětí v rodinách na úspěšnou interkulturní /multikulturní výchovu v mateřských školách (úskalí i přednosti)?

Jak by se daly charakterizovat podmínky pro přirozeně úspěšné začlenění dětí z kulturně a jazykově odlišného prostředí? Jaká by měla být posloupnost péče o jinojazyčné dítě a pro jeho začlenění?

4. Závěr

Předkládaná RP je kvalitní a inspirativní. Je z ní patrné vážné vnitřní zaujetí problematikou a snaha ji co nejdříve kvalitně v praxi řešit. Cílové dimenze jsou zvoleny v těchto základních souvislostech: zpracovat a objasnit obecná teoretická východiska a nastínit jejich aplikační rovinu, dotazovat se a pozorovat pedagogickou praxi se snahou

vyvodit pro praxi významná zjištění. Pozitivním přínosem v této oblasti jsou navržená konkrétní řešení (obrázkový slovník, projekt).

Rigorózní práce je koncipována v souladu s požadavky kladenými na tento typ práce a autorka prokázala schopnost samostatně studovat a řešit výzkumný problém v podmínkách mateřských škol jedné městské části Prahy. Náležitě svoji práci zdokumentovala, prezentovala výsledky a vyvodila závěry. Její zjištění jsou přínosem pro teorii a především praxi předškolní výchovy a obsahují mnoho konkrétních podnětů. Navrhuji ji k prezentaci a obhajobě, jako součást komplexního rigorózního řízení.

V Praze 26. 1. 2007

PaedDr. Soňa Koťátková Ph.D

Katedra primární pedagogiky PedF UK Praha